

<https://sppl.ui.ac.ir/?lang=en>

Spatial Planning

E-ISSN: 2476-3357

Document Type: Research Paper

Vol. 12, Issue 3, No.46, Autumn 2022, pp. 1-3

Received: 08/02/2022 Accepted: 06/11/2022

Explaining the Social Factors Affecting Resident's Participation in Community-Based Regeneration in Dysfunctional Urban Contexts (Case Study: Vakil Abad Castle Neighborhood in Mashhad City)

Najma Esmailpoor ¹ *, **Delaram Piroozmehr**,² **Reza Akbari**,³ **Fatemeh Esmailpoor**⁴

1- Assistant professor of Faculty of Art and Architecture, Department of Urbanism, Yazd University, Yazd, Iran
najmaesmailpoor@yazd.ac.ir

2- Master of Urban Planning, Department of Urbanism Planning, Faculty of Art and Architecture, Yazd University, Yazd, Iran
delarampiroozmehr@gmail.com

3- Assistant professor of Faculty of Art and Architecture, Department of Urbanism, Yazd University, Yazd, Iran
r_akbari@yazd.ac.ir

4- Ph.D. candidate of Geography & Urbanism Planning, Yazd University, Yazd, Iran
fatemaesmailpoor@yahoo.com

Abstract:

Local community interaction is an inseparable aspect of social and economic regeneration programs. Ghalah Vakil Abad neighborhood is an inefficient middle and village-based texture in the 12th district of Mashhad, which, despite having an important functional position in the city, has a significant percentage of unstable buildings, impermeable passages, and small parts. The rule of urban poverty, including physical and service poverty and the residents' economic poverty, has eliminated the possibility of spontaneous change in the living environment, while the situation of the neighborhood needs to be improved and recreated based on resident's participation. Considering that preparation of the neighborhood renewal plan is on the agenda of the relevant local organizations, community-oriented regeneration is a suitable method for improving the

*Corresponding Author

Esmailpoor, N., Piroozmehr, D., Akbari, R., & Esmailpoor, F. (2022). Explaining the social factors affecting residents' participation in community-based regeneration in dysfunctional urban contexts (Study case: ghalah Vakil Abad neighborhood, Mashhad). *Spatial Planning*, 12 (3), 1-4.

2476-3357 © The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).

<https://doi.org/10.22108/sppl.2022.132614.1643>

20.1001.1.22287485.1401.12.3.4.8

residents' qualities of life, but first, it is important to identify the variables that play a role in the people's voluntary participations. The present study investigated the relationship between social factors, including "social trust", "social cohesion and solidarity", "social interactions", and "sense of belonging", and willingness to voluntarily participate in the regeneration of Ghalah VakilAbad neighborhood. The current research method was descriptive and causal based on Structural Equivalence Model (SEM). The feeling of belonging, trust in residents, social interactions, trust in government organizations, trust in people-institution organizations, and cohesion and solidarity respectively had the greatest roles in the residents' willingness to participate in the community-oriented regeneration process in this neighborhood. Secondly, according to the residents, the people's social participation was the basic principle in the success of the neighborhood regeneration measures. Therefore, officials and planners should try to increase and stimulate the role of each of these variables in the neighborhood in different ways.

Introduction:

With the passage of time, the concept of urban regeneration, from the idea of physical transformation to a comprehensive and integrated form of intervention policy, has become the basis of a multi-sector partnership by considering the city's contextual conditions through context-based strategies (based on location) and its continuous process. Urban regeneration is a complex process mainly due to the multitude of stakeholders, such as central and local governors, private sector developers, and local residents, who have involved in the decision-making process, as well as the communication between them. Establishing a permanent cooperation with the local community, stimulating and encouraging its activities, creativity, and entrepreneurship and creating favorable conditions for development of the relations of its residents are among the effective aspects of social and economic regeneration programs. Preparation of the renewal plan of Ghalah VakilAbad neighborhood in District 12 of Mashhad City is on the agenda of local organizations due to its dilapidated texture. Therefore, since community-oriented regeneration is the main platform for accelerating improvement of the residents' qualities of life, it is important to identify the variables that play a role in the people's voluntary participations.

Materials and methods:

The current descriptive and causal research was carried out by using the Structural Equivalent Model (SEM) with the help of PLS software. The statistical population included all the households living in Ghalah VakilAbad and the rule-based sample size was 10 times the number of indicators of the measurement model (70 cases).

Results and discussion:

Among the 6 variables influencing the residents' willingness to participate in Ghalah VakilAbad neighborhood, the role of the variable of feeling of belonging to the neighborhood was more prominent than the other variables and had the highest impact on the residents' willingness to participate. Then, the variables of trust in residents, social interactions, trust in government organizations, trust in people's organizations, and cohesion and solidarity respectively played the greatest roles in the residents' willingness to participate in the community-oriented regeneration process in this neighborhood. Also, according to the residents, the people's social participation was the

basic principle in the success of the neighborhood regeneration measures. The results were in line with the findings of ... based on the role of community-oriented participation. To increase the residents' willingness to participate in the neighborhood, it was necessary to get help from the people's senses of belonging, solidarities and cohesions, trusts, and social interactions.

Conclusion:

The officials and planners should try to increase and stimulate the role of each of these variables in the neighborhood in different ways so that by relying on the residents' participations, a successful regeneration can be experienced. This study suggests that preparation of each type of urban regeneration plan or project for this neighborhood should be based on a community-oriented regeneration approach, in which the design and organization of the people's participation mechanism is the main principle.

Keywords: Community-Oriented Regeneration, Social Participation, Inefficient Texture, Qhalah VakilAbad Neighborhood, Structural Equation Model (SEM), PLS Software, Mashhad

تبیین عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت ساکنان در بازآفرینی اجتماع‌محور در بافت‌های ناکارآمد شهری (مورد مطالعه: محله قلعه وکیل آباد شهر مشهد)

نجما اسمعیل‌پور^{*} استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، یزد، ایران

najmaesmailpoor@yazd.ac.ir

دلارام پیروزمهر، کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، یزد، ایران

delarampiroozmehr@gmail.com

رضا اکبری، استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، یزد، ایران

r_akbari@yazd.ac.ir

فاطمه اسمعیل‌پور، دکترای برنامه‌ریزی دانشگاه یزد، یزد، ایران

fatemahesmailpoor@yahoo.com

چکیده

طرح مسئله: با گذر زمان، مفهوم بازآفرینی شهری از ایده تحول فیزیکی به یک فرم جامع و یکپارچه سیاست مداخله با در نظر گرفتن شرایط زمینه‌ای شهر از طریق استراتژی‌های زمینه‌محور (مبتنی بر مکان)، فرایندی مداوم و حاصل شراکت چندبخشی تبدیل شده است. اکنون تعامل اجتماع محلی، جنبه‌ای جدایی‌ناپذیر از برنامه‌های بازآفرینی اجتماعی و اقتصادی است. محله قلعه وکیل‌آباد یک بافت ناکارآمد میانی و روستاییان در شهر مشهد است. **هدف پژوهش:** تبیین نقش برخی عوامل اجتماعی بر تمایل ساکنان برای مشارکت اجتماعی در فرایند بازآفرینی در این محله است. **روش پژوهش:** توصیفی و علی، مبتنی بر کاربرد مدل معادلات ساختاری در نرم‌افزار PLS است. **نتایج پژوهش:** اول، احساس تعلق، اعتماد به اهالی، تعاملات اجتماعی، اعتماد به سازمان‌های دولتی، اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد و انسجام و همبستگی به‌ترتیب بیشترین نقش را بر تمایل ساکنان به مشارکت در فرایند بازآفرینی اجتماع‌محور در این محله دارد. دوم، از نظر اهالی مشارکت اجتماعی مردم، اصل اساسی در موفقیت اقدامات بازآفرینی محله است؛ بنابراین مسئولان و برنامه‌ریزان باید به روش‌های مختلف درصدد افزایش و برانگیزش نقش هر یک از این متغیرها در محله باشند تا با اتکا به مشارکت ساکنان بازآفرینی موفق‌تری تجربه شود. **نوآوری:** تعیین عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت ساکنان با کاربرد روش معادلات ساختاری و نرم‌افزار PLS نوآوری پژوهش حاضر است. **واژه‌های کلیدی:** بازآفرینی اجتماع‌محور، مشارکت اجتماعی، بافت‌های ناکارآمد، محله قلعه وکیل‌آباد، مدل معادلات ساختاری، نرم‌افزار PLS، شهر مشهد.

*نویسنده مسؤول

اسمعیل‌پور، نجما، پیروزمهر، دلارام، اکبری، رضا / اسمعیل‌پور، فاطمه. (۱۴۰۱). تبیین عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت ساکنان در بازآفرینی اجتماع‌محور در بافت‌های ناکارآمد شهری (مورد مطالعه: قلعه وکیل‌آباد مشهد). *برنامه‌ریزی فضایی*، ۱۲ (۳)، ۲۴-۱.

مقدمه

در سال ۲۰۰۷ برای اولین بار در تاریخ، جمعیت شهرنشین از جمعیت روستایی جهان فراتر رفت (سرور و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۹) که به‌عنوان نقطه‌ای عطف در نظام شهرنشینی جهانی محسوب می‌شود. تضمین توسعه شهری پایدار و تحقق شهرنشینی با کیفیت زیاد، تقاضای فزاینده‌ای را برای بازساخت و بهینه‌سازی محیط ساخته‌شده شهری پدید آورده است. از یک سو، بازآفرینی / نوسازی شهری، یک محمل و کانال مؤثر در این رابطه که توجه بسیاری از دانشگاهیان، مجریان و مقامات دولتی را برانگیخته است (Wang et al., 2021: 1; Li et al., 2020: 2) و از سوی دیگر، در سراسر جهان فرایندهای مشارکتی در طیف وسیعی از سیاست‌های شهری از جمله بازآفرینی پر کاربرد شده و دانش‌تئوری و تجربی درباره ارزیابی مشارکت شهروندان در بازآفرینی شهری به بحث بین‌المللی تبدیل شده است (Falanga, 2020: 477)

«بافت‌های ناکارآمد به‌عنوان کوچک‌ترین سلول و نیز مهم‌ترین عامل در تداوم حیات شهری نقش بسیار مهمی در آینده شهر دارد و توجه به چشم‌انداز آینده این بافت‌ها، سبب پایداری محلات و درنهایت پایداری کل شهر می‌شود» (ایزدفر و ایزدفر، ۱۴۰۰: ۳۰) این بافت‌ها با خود، مسائل و نیازهای خاصی را به وجود آورده است؛ به‌گونه‌ای که بر تصمیمات شهری اثر گذارد و بخش مهمی از فعالیت‌های آنان، به بهبود شرایط و راهکارهای مناسب برای بهترکردن شرایط زندگی در این مناطق اختصاص یافته است (حکمت‌نیا، ۱۳۹۷: ۳). آنها با مسائل و چالش‌های متعدد کالبدی (فرسودگی، ریزدانی، کمبود یا فقدان تأسیسات زیربنایی و تجهیزات شهری مناسب)، اجتماعی (تراکم زیاد جمعیت، گرایش نداشتن به نوسازی و مشارکت در ساکنان و کمبود فضاهای عمومی)، اقتصادی (ارزش پایین زمین و ضریب بالای بیکاری)، محیط‌زیستی (آلودگی صوتی و بصری و کمبود فضای سبز)، مدیریتی (مسائل حقوقی مالکیت و کمبود برنامه‌های به روز توسعه بافت) و کارکردی مواجه هستند که در مجموع ناکارآمدی بافت را برای یک زندگی باکیفیت رقم می‌زنند (حق پناه و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۴).

بازآفرینی شهری اغلب به دلیل تعدد ذی‌نفعان درگیر در فرایند تصمیم‌سازی نظیر دولت‌های مرکزی و محلی، توسعه‌گران بخش خصوصی، ساکنان محلی و ارتباطات میان آنها عملی پیچیده است (Zhou & Zhou, 2015: 2661 & Wang et al., 2021:2). ایده‌های هر یک از ذی‌نفعان هم در باب استراتژی‌ها و نحوه اجرای پروژه‌ها متفاوت است (Amin & Adu-Ampong, 2016; Zhou et al., 2017). به‌علاوه، منافع آنها نیز در حال حاضر به‌طور فزاینده‌ای فرق دارد و انگیزه، تمایل و میزان مشارکت داوطلبانه به‌طور بالقوه تحت تأثیر عوامل دیگری مانند شرایط محیط زندگی فردی، وضعیت اقتصادی، خانواده و اعتقادات دینی هم هست (Li et al., 2020:2). جامعه‌شناسان به متغیرهایی نظیر عضویت انجمنی افراد، اعتماد اجتماعی، احساس قدرت یا بی‌قدرتی، رضایت از مدیریت شهری، پایگاه اجتماعی- اقتصادی و نوع مالکیت مسکن، به‌عنوان عوامل مؤثر بر تمایل افراد برای مشارکت در امور محلات شهری اشاره کرده‌اند (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۰).

یکی از حیاتی‌ترین وظایفی که هماهنگ‌کنندگان بازسازی با آن روبه‌رو هستند، ایجاد همکاری دائمی با جامعه محلی، تحریک و تشویق فعالیت‌ها، خلاقیت و کارآفرینی آن و ایجاد شرایط مطلوب برای توسعه روابط بین

ساکنان آن است. فضاهای محله‌ای که نزدیک‌ترین محیط ساکنان را به یکدیگر تشکیل می‌دهد، مکان‌های ایدئال برای توسعه این شرایط محسوب می‌شود (Miśkowiec et al., 2022:2). افزایش مشارکت مدنی در برنامه‌ریزی شهری و نقش کلیدی سازمان‌های اجتماع‌محور، دو عامل اصلی در موفقیت فرایند بازآفرینی هستند (Bianchi, 2019: 2). طرح‌ها و پروژه‌های بازآفرینی شهری در مقیاس محله‌ای بدون فرایند مشارکتی و تأکید بر نقش محوری مدیریت محلی و سازمان‌های محله‌ای با موفقیت همراه نخواهند شد. هرچند مشارکت به معنای محول کردن مسئولیت و تعهدات توسعه و عمران فقط بر دوش مردم محل نیست، سازمان‌ها و نهادها نیز باید نقش و مسئولیت خود را متناسب با وظایف و ظرفیت‌هایشان ایفا کنند (ویسی و مرادی، ۱۳۹۹: ۴۷). سرزندگی، رونق کالبد و فعالیت در یک بافت شهری، زمانی محقق می‌شود که در هر اقدام مداخله، ساکنان اصیل آن بافت به‌همراه سرمایه‌گذاران خصوصی، علاقه‌مند به حضور، زندگی و فعالیت در آن بافت باشند و این موضوع را برای خود ارزش بدانند و اگر مشارکت آنها به‌صورت اجتماعی باشد، اثرگذاری آن دو چندان خواهد شد (جعفری و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۱).

منطقه دوازده شهر مشهد که محله قلعه وکیل آباد هم در آن قرار دارد، با وجود دارا بودن موقعیت عملکردی مهم در سطح شهر، دارای درصد چشمگیری از بافت فرسوده ناکارآمد است. به دلیل فرسودگی، بهره‌مندی نامناسب از دسترسی سواره، تأسیسات خدماتی، وجود زیرساخت‌های شهری آسیب‌پذیر و ... اراضی محله ارزش محیطی و اقتصادی پایینی دارد. بیش از ۵۰ درصد از بناهای آن ناپایدار، معابر آن نفوذناپذیر و املاک آن ریزدانه است. نبود تعادل در تراکم بافت و نسبت توده و فضا، تفکیک اراضی و دانه‌بندی آنها در یک پهنه، درجه آسیب‌پذیری آنها را در مواجهه با سوانح غیرمترقبه افزایش داده و حتی ممکن است موجب شود، سرمایه‌های انسانی، مالی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن هم در معرض کارکرد نامناسب قرار گیرد. حاکمیت فقر شهری اعم از کالبدی و فقر خدماتی و اقتصادی ساکنان، امکان تغییر خودبه‌خودی محیط زندگی را از بین برده و محله نیازمند اصلاح وضعیت و بازآفرینی مبتنی بر مشارکت اهالی است. نظر به اینکه تهیه طرح نوسازی محله در دستور کار سازمان‌های محلی ذی‌ربط قرار گرفته و بازآفرینی اجتماع‌محور، اصلی‌ترین بستر شتاب‌دهی به ارتقای کیفیت زندگی ساکنان است، شناسایی متغیرهایی حائز اهمیت است که در امر مشارکت داوطلبانه مردم نقش دارند.

از یک سو، از فروردین ۱۳۹۹ دفتر تسهیل‌گری محله شروع به کار کرده که از جمله وظایف اجتماعی و حقوقی آن، شناسایی مشکلات محله با کمک ساکنان، برگزاری دوره‌های آموزشی برای اهالی، برگزاری گردهمایی اجتماعی، معرفی ظرفیت‌های اجتماعی و توانمندسازی ساکنان است و از سوی دیگر، تهیه طرح نوسازی محله نیز در دستور کار سازمان‌های محلی قرار گرفته است؛ بنابراین از آنجا که بازآفرینی اجتماع‌محور، اصلی‌ترین بستر شتاب‌دهی به ارتقای کیفیت زندگی ساکنان است، شناسایی متغیرهایی اهمیت دارد که در امر مشارکت داوطلبانه مردم نقش دارند و شناخت عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در بازآفرینی هر محله به‌عنوان یک بستر زمینه‌ساز حضور آنها بسیار مهم به نظر می‌رسد. به این ترتیب، پژوهش حاضر درصدد است، مشخص کند که از منظر تئوریک نقش عوامل اجتماعی شامل «اعتماد اجتماعی»، «انسجام و همبستگی اجتماعی»، «تعاملات اجتماعی» و «احساس تعلق» ساکنان محله قلعه وکیل آباد بر تمایل آنها برای مشارکت داوطلبانه در بازآفرینی محله قلعه وکیل آباد شهر مشهد چگونه است و اینکه آیا مشارکت اجتماعی مردم زمینه‌ساز موفقیت در بازآفرینی این محله است یا نه.

پیشینه پژوهش

بنا بر یافته‌های پژوهش پاکرو و ستارزاده^۱ (۱۴۰۱) با عنوان «بررسی مؤلفه‌های مؤثر در چالش‌های نهادی مشارکت شهروندی در بازآفرینی پایدار» اگرچه بازآفرینی به صورت مشارکتی با چالش‌های نهادی متعدد روبه‌روست، با تکیه بر «کاربرد مؤلفه‌های نهادی مشارکت شهروندی، تغییر نگاه مسئولان شهری به سمت ایجاد و تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد و نیز استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های این سازمان‌ها»، مشارکت شهروندان در طرح‌های بازآفرینی شهری افزایش داده می‌شود.

جعفری^۲ و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله «تبیین عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی در بازآفرینی شهری» دریافتند، چنانچه یک جامعه وابسته به هم باشد، نوع عوامل درونی و روابط عاطفی در بازآفرینی مؤثر است. در این گونه جوامع، اهالی به طور معمول مشارکت خودانگیخته دارند و مشارکت آنها از دوام بیشتری نیز برخوردار است؛ ولی کارایی آنها نسبت به روابط رسمی کمتر است. چنانچه شکل‌ها و گروه‌ها از نوع تعاونی‌ها و صنوف باشند، روابط رسمی‌تر و جهت پروژه‌های آبادانی و توسعه کاراتر است.

بنا بر یافته‌های پژوهش برنجی^۳ و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش «ارزیابی تحقق‌پذیری اصول و معیارهای بازآفرینی پایدار در راستای برنامه‌ریزی و توسعه پایدار بافت تاریخی شهر رشت» اصل اجتماع مبنایی مبتنی بر دو معیار «مشارکت» و «هویت و اصالت بومی» شرایط مطلوبی را نسبت به اصول دیگر (یعنی فرایند محوری و جامع‌نگری) دارد. آریانا^۴ و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی «مدل مدیریت تعارض ذی‌نفعان بازآفرینی شهری در ایران» دریافتند که مشارکت، یکی از ارکان اصلی بازآفرینی شهری است، رفع اختلاف نظر و تعارض میان ذی‌نفعان آن موجب برقراری تعامل، مشارکت و همکاری مردم می‌شود و زمینه خلاقیت، اثربخشی و بهبود طرح‌های بازآفرینی را فراهم می‌کند؛ همچنین شناسایی ذی‌نفعان و تعارضات فیما بین و ارائه راهبردها برای حل آنها، موجب برقراری چرخه تعاملی بین سه‌گانه «انگیزه مشارکت، ظرفیت عمل مشارکت و مشارکت و درگیری اصولی» می‌شود.

ایزدفر^۵ و همکاران (۱۳۹۹) در «ارزیابی بافت‌های ناکارآمد شهری براساس رویکرد بازآفرینی پایدار در بافت ناکارآمد شهر یزد» نشان دادند که عوامل اجتماعی شامل امنیت محله، پیوستگی و تعلق مکانی، مشارکت و همبستگی در بازآفرینی نقش دارد؛ بنابراین استفاده از ظرفیت بالقوه ساکنان محلی به کمک بسترسازی برای حضور فعال هم‌کنشگران، به‌ویژه مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های شهری زمینه پیشبرد و موفقیت بازآفرینی را فراهم می‌کند. طی «بررسی وضعیت ظرفیت‌سازی اجتماعی در محلات شهری و رابطه آن با مشارکت در بازآفرینی بافت‌های فرسوده- در محله فهادان یزد» روی ۸ مؤلفه «مشارکت‌پذیری، دانش و مهارت، حس تعلق، تعهد اجتماعی، اعتماد،

1. pakro , Sattarzadeh

2. Jafari

3. Berengi

4. Ariana

5. Izadfar

انسجام اجتماعی، دسترسی به منابع و اطلاعات» از سوی اسماعیل پور^۱ و همکاران (۱۳۹۷) مشخص شد که به طور کلی بین ظرفیت سازی اجتماعی و مشارکت در بازآفرینی رابطه معناداری وجود دارد؛ هرچند میزان تأثیر هر یک از مؤلفه‌ها متفاوت است. نتایج «تحلیل نقش سرمایه اجتماعی بر مشارکت‌پذیری در طرح‌های سامان‌دهی بافت‌های فرسوده با رویکرد بازآفرینی شهری در منطقه ۱۲ شهر تهران» از سوی ابوذری و زیاری^۲ (۱۳۹۸) نشان‌دهنده آن بود که ۶۷ درصد واریانس مشارکت با سرمایه اجتماعی تبیین می‌شود؛ بنابراین سرمایه اجتماعی در قالب ۴ مؤلفه «آگاهی و هویت محله‌ای، مشارکت در اجتماع محلی، احساس تعلق و اعتماد به گروه‌های اجتماعی» رکن مهمی در موفقیت طرح‌های بازآفرینی است.

میسکوویس^۳ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش «عوامل و سطوح مشارکت جامعه در بازآفرینی‌های کوچک مقیاس در فضاهای محله منتخب در شهرهای لهستان» تأثیر فرایندهای مشارکتی را با توجه به سه گروه معیار: مکانیسم‌های مشارکتی، تنوع و فعالیت شرکت‌کنندگان (شرکای کلیدی) و ظرفیت مشارکت ارزیابی کردند و دریافتند که استفاده از مکانیسم‌های مشارکتی پیشرفته کافی نیست. برخی از عوامل زمینه‌ای مرتبط با شخصیت و هویت محله و ویژگی‌های فردی ساکنان هم مهم هستند. به علاوه، موفقیت در بازآفرینی مستلزم کسب دانش جامع درباره ماهیت فضا و ساکنان آن و تحلیل دقیق وضعیت ذی‌نفعان قبل از شروع فرایند مشارکتی است. احساس منحصربه‌فرد بودن محله، مشترک بودن اهداف میان جامعه، احساس نزدیکی و توجه به شباهت‌ها و تنوع‌ها تأثیر زیادی بر تمایل اهالی برای مشارکت دارد (Miśkowiec et al., 2022).

لو^۴ (2020)، در پژوهش «تحلیل‌ها و توصیه‌های سیاستی برای مشارکت عمومی در پروژه‌های بازآفرینی شهری در چین» اول، توسعه فرایند مشارکت مردمی را در پروژه‌های بازآفرینی شهری تجزیه و تحلیل و مکانیسم مشارکت مردمی را در این گونه پروژه‌ها ارائه کرد. دوم، مسائل و موانع اساسی را در فرایند مشارکت مردمی در چین به این گونه برشمرد: ۱. هنوز مشخص نیست که آیا شهروندان هنگام تصمیم‌گیری درباره مسائل پیچیده، عقلانی عمل می‌کنند یا خیر؛ ۲. این موضوع که آیا نیروی انسانی کافی و منابع ضروری دیگر توسط مجاری مناسب برای مشارکت تأمین می‌شود و در دسترس قرار می‌گیرد یا نه، در حال‌های ابهام است؛ ۳. هنوز مشخص نیست که آیا مجموعه قوانینی در پاسخ به سؤال‌های نحوه انتخاب مشارکت‌کنندگان، چگونگی تسهیل کردن فرایند مشارکت، سازمان‌دهی زمان و منابع مشارکت و ... وجود دارد یا خیر؛ ۴. جایگاه مشارکت مردم در نردبان مشارکت و نیز عقلانیت در مکانیسم مشارکت کافی نیست.

لی^۵ و همکاران (2020) در پژوهش «کارگاه مشارکتی و مشارکت جامعه، رویکردی جدید در بازآفرینی شهری در شهرهای چین» روابط علی میان چهار عامل انگیزشی «جامعه مدنی، منافع فردی، نفوذ اجتماعی و تأثیر منفی

1. esmaeilpoor

2. Abozari & Ziyari

3. Miskovis

4. Lu

5. li

محدودیت‌ها^۱ بر قصد مشارکت مردم در برنامه‌ریزی شهری از حیث «محتوا، مقیاس و فرایند^۲» مشارکت را در شهر وهان چین بررسی کردند و دریافتند که این عوامل اثر چشمگیری بر قصد مشارکت مردم دارد. متغیر پنهان محدودیت‌ها در قالب کمبود اطلاعات مؤثر برای برقراری ارتباط، موجب تمایل کمتر برای مشارکت می‌شود. نتایج این پژوهش، بینش‌های ارزشمندی در تبیین عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر قصد شهروندان برای مشارکت در فعالیت‌های برنامه‌ریزی شهری فراهم کرده است.

کورکماز و بالابان^۳ (2020)، در پژوهشی «پایداری بازآفرینی شهری در ترکیه: ارزیابی عملکرد پروژه بازآفرینی شهری شمال آنکارا» دریافتند که این پروژه از منظر پایداری ناموفق بوده است که بخشی از نبود موفقیت پروژه به ناتوانی آن در جلب مشارکت اجتماعی ذی‌نفعان بازمی‌گردد؛ اما ارزیابی موفقیت پروژه از منظر اجتماعی با استفاده از شاخص‌های «تسویق به تصمیم‌گیری و اقدام در سطح محلی»، «مشارکت جامعه محلی در توسعه پروژه» و «به حساب آوردن گروه‌هایی که نمایندگی جامعه را بر عهده دارند» نیز صورت گرفت. به اعتقاد پژوهشگران، «مشارکت ذی‌نفعان مختلف^۴» و «اجماع اجتماعی^۵» ابزارهای کلیدی فرایند بازآفرینی موفق هستند. لاروسا^۶ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی، با موضوع «ارزیابی منافع برنامه‌های بازآفرینی شهری در بافت‌های فرسوده شهر ایتالیا» نتیجه گرفته‌اند که دسترسی به خدمات شهری، وجود مؤلفه‌های هویت محله‌ای، عوامل فردی، ساختارها و بسترهای سازمانی، تعلق خاطر بین ساکنان محله، تقویت ارزش‌های قومی و فرهنگی، اعتمادسازی بین مردم و ایجاد ضمانت از سوی دولت و افزایش سرانه خدمات شهری از مهم‌ترین عوامل مؤثر در مشارکت مردم محلات بافت فرسوده است.

مبانی نظری

بازآفرینی به معنای احیاء کردن، جان دوباره بخشیدن و از نو رشد کردن است (Christelle & Damidavičiūtė, 2016: 17) که در مطالعات شهری به معنای تجدید حیات، معاصر سازی و بازآفرینی به کار می‌رود و متضمن بهبود وضعیت زندگی در نواحی محروم در جنبه‌های اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی است (Alpopi & Manole, 2013: 179). بازآفرینی شهری، دربرگیرنده رویکرد و سیاستی جامع و یکپارچه برای هدایت روند رشد و توسعه شهرها برای پاسخگویی به چالش‌های برآمده از تغییرات و نیازهای نسل جدید است؛ به گونه‌ای که در نهایت ضمن پیشگیری و حل مشکلات شهری به پیشرفت و بهبود پایدار کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی منجر شود (وزارت راه و شهرسازی، ۱۳۹۷: ۲۴۵). بازآفرینی شهری در جوهره و ذات خود بر آن است که با شرکت دادن ساکنان و سایر ذی‌نفعان و ذی‌نفعان و در برگرفتن فعالیت‌ها و کار مشترک میان تمام ذی‌مدخلان، طبیعت مکان را تغییر دهد (ایزدفر و ایزدفر، ۱۴۰۰: ۳۶)؛ همچنین یکی از رهیافت‌های مداخله با هدف حل مشکلات نواحی دچار افت شهری یا ناکارآمدی شهری است و برای

1. Civil Society, Personal Interest, Social Influence and a negative impact of Constraints
2. Content, Scale and Process
3. Korkmaz & Balaban
4. Participation of different stakeholders
5. social consensus
6. La Rosa

تسهیل در مداخله از ارتقای مهارت‌ها و ظرفیت ساکنان این نواحی برای مشارکت در فرصت‌ها بهره می‌گیرد (Tallon, 2013: 4). عناصر اصلی آن، متشکل از مشارکت (مردمی، بین سازمانی، بین سازمان‌ها و مردم و سایر ذی‌نفعان)، برنامه‌ریزی راهبردی (مقابله با فرسودگی و افت شهری، مشکل‌گشایی و درگیرکردن تمام ذی‌نفعان) و پایداری (اقتصادی، اجتماعی، محیطی و عمل برنامه‌ریزی) است (آریانا و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۸).

سال‌هاست که مشارکت در برنامه‌ریزی به‌عنوان سیستم توافقی تصمیم‌گیری شناخته شده و برنامه‌ریزی مشارکتی مکرر به‌عنوان بخشی از توسعه یک جامعه مورد توجه قرار گرفته است (Li et al., 2020: 2). در این رابطه، رویکرد متأخر در بهبود کیفیت بافت‌های ناکارآمد شهرهای کشور، بازآفرینی اجتماع محور است که اجتماع را ضامن پایداری مکان (بحرینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۵) و چشم‌انداز جامعه شهری خودکفای پایدار را جایی می‌داند که مردم نقشی اساسی و محوری در برنامه‌ریزی، طراحی و سرپرستی (و نه فقط اجرای برنامه‌ها) ایفا کنند (نژاد ابراهیمی و نژادغی، ۱۳۹۷: ۲۷). ابتکارات مشارکتی در مقیاس کوچک به‌عنوان فرصتی برای بهبود کلی توسعه مشارکت مدنی میان جوامع محله در نظر گرفته می‌شود. فرایند مشارکت در سطح خرد، نقطه شروعی است که اقدام پایین به بالا را در قالب ابتکارات جمعی شهروندان تحریک می‌کند و به توانمندسازی و همچنین کنترل زندگی افراد به دست خودشان منجر می‌شود. علاوه بر این، ساکنان توانمند، برخی از مسئولیت‌هایی را که به‌طور معمول به مقامات دولتی محول می‌شود، به تدریج انجام می‌دهند و فرصت‌های جدیدی را برای همکاری، حس اعتماد بیشتر و شبکه‌سازی ایجاد می‌کنند (Miśkowiec et al, 2022: 7). برخی مطالعات موجود بر تأثیر تعامل میان ذی‌نفعان اعم از دولت، بخش‌های خصوصی و ساکنان بر نتایج نهایی بازآفرینی شهری متمرکز شده‌اند (Li et al., 2020: 2). ماهیت و ساختار گروه‌های مردم محور، اعم از ذی‌نفعان محلی، گروه‌های علاقه‌مند داوطلب و سازمان‌های خصوصی به‌گونه‌ای است که با نوآوری اجتماعی و ابتکارات ارزشمند در بازآفرینی شهری همراه است (Bianchi, 2019: 2).

مشارکت مردم در ابتکارات کوتاه‌مدت (آموزش جامعه در موضوعات خاص و برگزاری رویدادهای محلی و ترویج فعالیت‌های اجتماعی)، مداخلات میان‌مدت (مانند خدمات محله‌ای همچون کتابخانه، پشتیبانی اطلاعاتی و باغبانی شهری) و طرح‌های بلندمدت (مانند توانمندسازی ساکنان برای فعالیت‌های محله‌ای، کارآفرینی محلی و بازآفرینی فضاهای عمومی) صورت می‌گیرد (Falanga, 2020: 483).

چهار هدف راهبردی در بازآفرینی از طریق مداخله اجتماعات محلی عبارت است از: ارتقای سرمایه اجتماعی (توسعه ظرفیت، اعتماد به نفس و مهارت‌ها)، شمول اجتماعی و انسجام (شبکه، انسجام و هماهنگی)، حکمروایی (توسعه صدهای مؤثر و مداخله اجتماعات محلی) و ارائه خدمات اثرگذار بر ارائه خدمات عمومی به اجتماعاتی که با صدا و اثرگذاری همراه هستند (قناد و صرافی، ۱۳۹۸: ۲۱۷-۲۱۶). آگاهی شهروندان در موضوع مشارکت به‌صورت تدریجی و با روند صعودی شکل می‌گیرد. شهروندان به‌خودی‌خود برای مشارکت توانمند نیستند و امکان تجربه مشارکت کماکان در اختیار دولت است. سازمان‌های مردم‌نهاد و برنامه‌ریزان اجتماعی هم این امر را تسهیل می‌کنند تا مردم بیشتر در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در پروژه‌های بازآفرینی شهری درگیر شوند. یک راه‌حل بالقوه، آن است که مکانیزم فعلی مشارکت را، که بالا به پایین هست، به رویکردی شهروندمدار و پایین به بالا تبدیل کرد؛ به

نحوی که هر صدایی از جامعه شنیده و ارج نهاده شود (Lu, 2020:8).

در بازآفرینی اجتماع‌محور، مشارکت بخش‌های عمومی، خصوصی، سازمان‌های غیرانتفاعی و مردم‌نهاد و اعضای اجتماعی محلی در تمامی مراحل از تعریف تا اجرای برنامه‌ها، کیفیت سیاست‌ها، تصمیم‌ها و اقدامات بازآفرینی را بهبود می‌بخشد و اجرای مؤثرتر برنامه‌ها را تضمین می‌کند. شناسایی مسائل و چالش‌ها در محدوده‌های ناکارآمد با مشارکت تمامی کنشگران به انجام می‌رسد و چشم‌اندازها و راه‌حل‌ها نیز با مشورت و مشارکت تمامی کنشگران به دست می‌آید (وزارت راه و شهرسازی، ۱۳۹۷: ۲۷۳)؛ بنابراین مشارکت شهروندی، یکی از ارکان اصلی بازآفرینی محسوب می‌شود و در این میان، نقش مردم و نهادهای مردمی و غیردولتی وسیله و ابزار مهمی برای تحقق مشارکت شهروندان در جریان این نوع بازآفرینی شهری به حساب می‌آید (پاکرو و ستارزاده، ۱۴۰۱: ۹۹).

مکاتب و تئوری‌های مختلف، دیدگاه متفاوتی درخصوص عوامل اثرگذار بر مشارکت اجتماعی مردم وجود دارد. در مکتب ساختارگرایی ساختارها، نظام‌هایی هستند که رفتارهای مشارکتی را هدایت یا محدود می‌کنند. ساختارها با فراهم کردن فضایی از منع و ترغیب، بر فاعلین درون سیستم تأثیر می‌گذارند و فاعلان رفتارهای خود را با آن هماهنگ می‌کنند (اسماعیل‌پور، ۱۳۹۰: ۲۸ به نقل از لیتل، ۱۳۷۳: ۱۶۹) در این مکتب، مشارکت اجتماعی مردم جزئی از ساخت اجتماعی هر جامعه و این روابط پایدار نهادینه‌شده در جامعه است که میزان مشارکت افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Colman, 1998: 98)؛ اما در مکتب تضاد ساختار و روابط قدرت، مشارکت اجتماعی در قالب روابط طبقاتی، مبادله نابرابر و کشمکش و ستیز میان گروه‌ها انجام می‌شود (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۶۱). در مکتب کارکردگرایی، صاحب‌نظران کارکردهای حاصل از عمل مشارکتی را در اقدام به مشارکت مؤثر می‌دانند و براساس تئوری اختیار عاقلانه، انسان‌ها به‌عنوان مخلوقات عالم و قاصد، که فعل آنها مسبوق به دلیل و سنجش عاقلانه است، مشارکت افراد مبتنی بر تصورات «هزینه-فایده‌ای» آنها برای دستیابی به بیشترین فایده است (اسماعیل‌پور، ۱۳۹۱: ۳۰ به نقل از لیتل، ۱۳۷۳: ۴۳).

تقسیم‌بندی‌های مختلفی هم درخصوص عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی مردم در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری و سیاست‌های وابسته به آن وجود دارد. در یک تقسیم‌بندی، عوامل به دو دسته متغیرهای فردی/خانوار (سن، جنس، تحصیلات، باورهای مذهبی، جنسیت، درآمد و ...) (جندقی و همکاران، ۱۳۹۹ و ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۶) و متغیرهای ساختاری و نهادی جامعه شامل: همبستگی، ارزش‌های اجتماعی حاکم بر جامعه، نقش و کارکرد نهادهای محلی و مذهبی فعال در محله، تعامل مدیران و شهروندان و سرمایه اجتماعی تفکیک شده است (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۶۰). در تقسیم‌بندی دیگر عوامل، برحسب فاعلان (شامل حکومت، برنامه‌ریزان و مردم) صورت گرفته که در باب موضوع پژوهش حاضر در عرصه مردم عوامل شامل مهارت، دانش و تجربه، انگیزه و تمایل، نگرش و موضع آنها نسبت به مشارکت، سازمان‌یافتگی و انسجام اجتماعی، تعامل با برنامه‌ریزان و مقامات رسمی، تعاملات اجتماعی، اعتماد مردم به برنامه‌ریزان، حکومت و یکدیگر حس تعلق، همبستگی و سرمایه اجتماعی است (دانش‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۴؛ نجفی‌نهر و موسوی، ۱۳۹۶: ۱؛ ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱۱؛ جندقی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۹)

در بازآفرینی شهری، جامع‌نگری، فرایندمحوری و اجتماع‌مبنایی سه اصل محوری است. اصل اجتماع‌مبنایی، با تمرکز بر مقیاس محلی و استفاده از نیروهای مردمی نقش مهمی در حل مسائل بافت‌های ناکارآمد شهری ایفا می‌کند.

تأکید آن بر دارایی‌های جامعه از طریق شناسایی، تقویت و بهره‌برداری از آنهاست. در این میان سرمایه‌های اجتماعی، سهم مهمی دارد و از طریق مشارکت، ایجاد شبکه‌های اجتماعی، ایجاد حس اعتماد در ساکنان و استفاده از ارزش‌ها و هنجارهای جامعه محلی تقویت می‌شود (برنجی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۳). سرمایه اجتماعی، به همراه اعتماد، عزت نفس، سطح قدرت، شهروندمداری، میزان دانش و آگاهی مردم نیز از عوامل دیگری است که ارتباط مستقیمی با سطح مشارکت مردم در بازآفرینی دارد (صمدی و جهانگیرزاده، ۱۴۰۰: ۱۲).

اجرای موفق پروژه‌های بازآفرینی به مهارت‌ها، به کار بستن نیروها و منابع، ابتکار عمل جوامع محلی، رویکرد از پایین به بالا به قصد بناکردن سرمایه اجتماعی و مشارکت اجتماعی به صورت خودیاری نیازمند است (McDonald et al., 2009: 54).

دفاتر تسهیل‌گری که مجموعه‌ای حقوقی متشکل از کارشناسان اجتماعی، شهرسازی، معماری، اقتصاد و حقوق هستند، وظیفه اعتمادسازی، آگاه‌سازی، نهادسازی و پیگیری اجرای پروژه‌های نوسازی و ترغیب ساکنان را به نوسازی بر عهده دارند (حاجی علی اکبری، ۱۳۹۰: ۵). آنها به عنوان حلقه ارتباط متولیان توسعه شهری و ساکنان محلی نقش اساسی در این رابطه ایفا می‌کنند (شفیعی دستجردی، ۱۳۹۱: ۱۰۴).

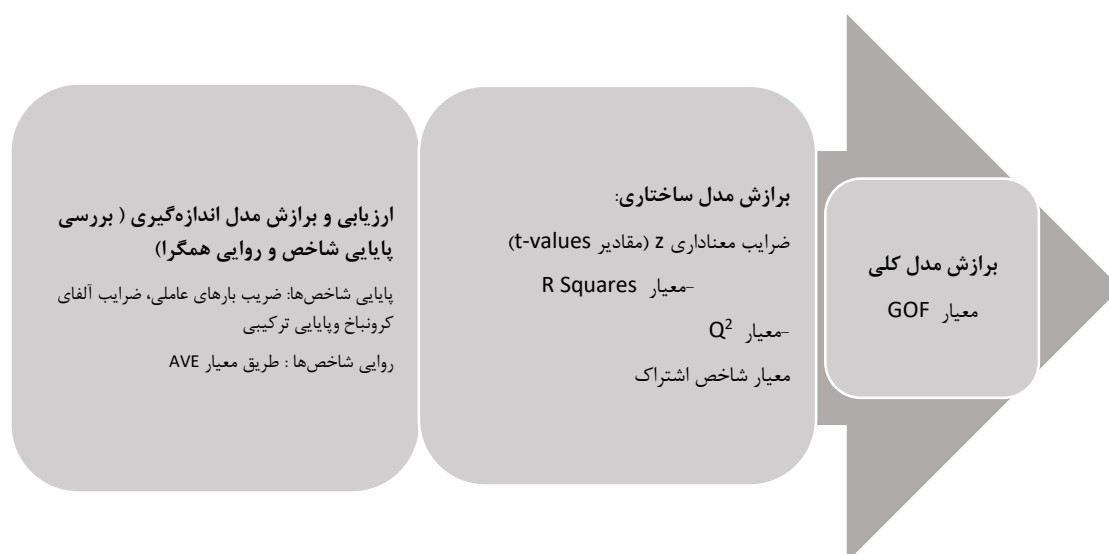
روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش اکتشافی، که به دنبال تبیین تأثیر و نقش متغیرهای مستقل شامل اعتماد اجتماعی، انسجام و همبستگی اجتماعی، تعاملات اجتماعی و احساس تعلق ساکنان محله قلعه وکیل آباد بر متغیر وابسته یعنی تمایل به مشارکت در بازآفرینی این محله است، مبتنی بر روش علی با استفاده از مدل معادل ساختاری (SEM) در نرم‌افزار PLS انجام شده است. گام‌های مختلف کاربرد مدل به شرح زیر است:

- ۱) مدل‌سازی ساختاری تفسیری
- ۲) ارزیابی و برازش مدل اندازه‌گیری (که برای مدل بیرونی یا انعکاسی^۱ استفاده می‌شود)
- ۳) برازش مدل ساختاری (برای اندازه‌گیری مدل درونی یا ترکیبی^۲ استفاده می‌شود)
- ۴) برازش مدل کلی PLS (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۶: ۵۶). جزئیات بیشتر مراحل و گام‌های به‌کارگیری مدل هنگام کاربرد آن در بخش تجزیه و تحلیل آمده است.

^۱ مدلی است که در آن هر متغیر مشاهده‌پذیر یا آشکار بازتاب‌دهنده متغیر پنهان متناظرش است؛ یعنی جهت پیکان در رابطه بین متغیر مشاهده‌پذیر و پنهان به سمت متغیر مشاهده‌پذیر است (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۶: ۵۶).

^۲ در مدل‌های ترکیبی، متغیرهای مکنون از ترکیب چند متغیر مشاهده‌پذیر به وجود می‌آید. در این مدل‌ها پیکانی از سوی متغیر مشاهده‌پذیر به سمت متغیر مکنون رسم شده است (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۶: ۳۴).

شکل (۱) روش ارزیابی مدل معادلات ساختاری (اقتباس از Jony et al., 2020: 222).

Figure (1) Structural equation model evaluation method

جامعه آماری، شامل تمام ۱۱۳۳ خانوار ساکن محله قلعه وکیل آباد است. دو قاعده برای تعیین حجم نمونه در PLS عبارت است از:

اول، ۱۰ ضریبدر تعداد شاخص‌های مدل اندازه‌گیری. (با توجه به شکل ۳)؛

دوم، ۱۰ ضریبدر بیشترین روابط موجود در بخش ساختاری مدل اصلی پژوهش که به یک متغیر مربوط می‌شود (انصاری و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۴). در این پژوهش، حجم نمونه براساس قاعده نخست ۷۰ مورد و براساس قاعده دوم، ۴۰ مورد به دست آمد. داده‌ها با طرح‌ریزی پرسشنامه براساس متغیرهای اقتباس‌شده از مبانی نظری (جدول ۲) و تکمیل آنها به دست آمده و نحوه ارزش‌دهی ساکنان به گویه‌های پرسشنامه نیز براساس طیف ۵ تایی لیکرت انجام شده است. جدول (۱) نشان‌دهنده مشخصات پاسخ‌دهندگان است.

جدول (۱) توزیع مشخصات پاسخ‌دهندگان از نظر جنسیت، سواد و تحصیلات

Table (1) Distribution of respondents' characteristics by gender, literacy and education

سن					سطح سواد				جنسیت		
بالای ۶۰ سال	۴۵-۶۰ سال	۲۵-۴۵ سال	۱۸-۲۵ سال	۱۸-۲۵ سال	کارشناسی و ارشد و دکترا	کارشناسی	دیپلم	ابتدایی	زن	مرد	
۴	۲۷	۲۴	۱۴	۱	۳	۳۰	۳۲	۵	۴۲	۲۸	تعداد
۵,۵	۳۸,۵	۳۴	۲۰,۵	۱,۵	۴	۴۳	۴۶	۷	۶۰	۴۰	درصد

جدول (۲) معرف متغیرها و گویه‌های آنها

Table (2) Variables and their objects

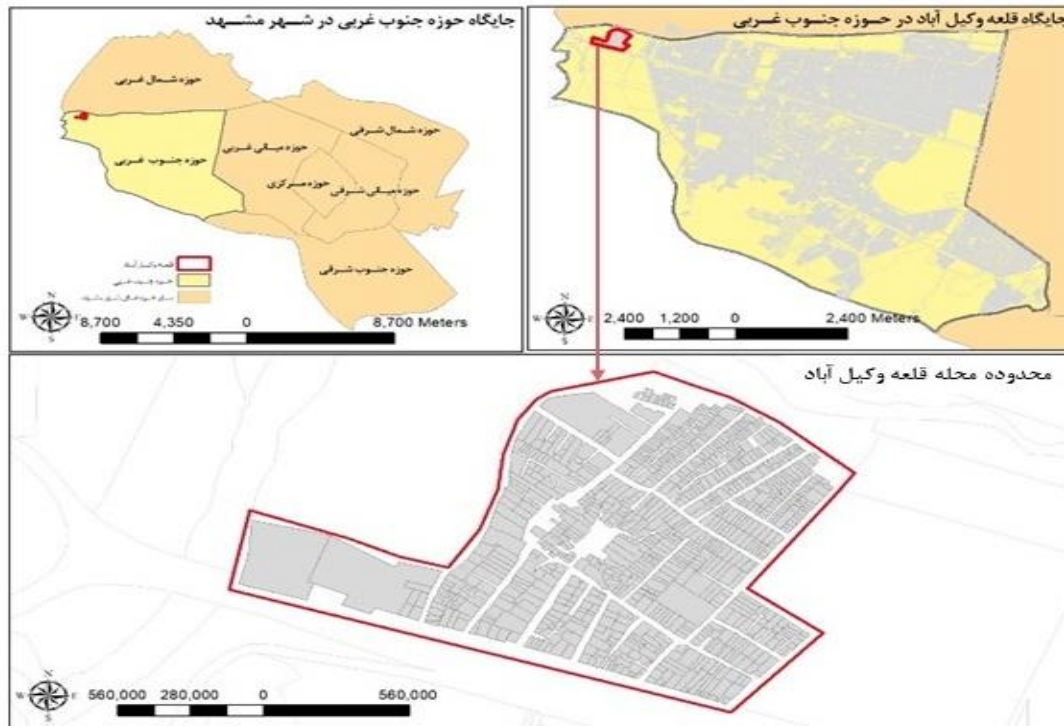
متغیرها	نویسنده/سال	برچسب	گویه‌ها
انسجام و همبستگی اجتماعی	Li et al(2020)	S5	- اهالی قابل اعتمادتر، در امر مشارکت مؤثرتر هستند.
	اسماعیل پور و همکاران(۱۳۹۷)،	S6	- آن دسته از اهالی که در مواقع مشکلات به یکدیگر توجه یا کمک می‌کنند، به مشارکت در امور محله هم بیشتر اهمیت می‌دهند.
	دانش پور و همکاران (۱۳۹۶)،	S24	- در این محله به جز به اقوام و خانواده به اهالی نیز اعتماد می‌شود.
	ابراهیم زاده و همکاران(۱۳۶۶)	S25	- ساکنان محله به توصیه‌ها و نصیحت‌های همدیگر گوش می‌دهند.
		S26	- اهالی در زمان وقوع حادثه ناخوشایند با یکدیگر به اشکال مختلف همدردی می‌کنند.
		S27	- در این محله به راحتی با اهالی دوست و با آنها پیوند برقرار می‌شود.
اعتماد اهالی به یکدیگر	دانش پور و همکاران (۱۳۹۶)،	S11	- آن دسته از اهالی که اغلب به قول و قرارهای خود در محله پایبند هستند، تمایل بیشتری هم برای مشارکت دارند.
	ابوذری و زیاری (۱۳۹۸)،	S12	- ساکنانی که پایبند به حرف و قولشان هستند، در مشارکت امور محله مؤثرتر هستند.
	صمدی و جهانگیرزاده (۱۴۰۰)،	S35	- در رتق و فتق امور محله روی کمک اهالی و همسایگان حساب می‌شود.
		S36	- مردم در باب رسیدگی به امور محله خوش قول هستند.
		S37	- اگر برای بهبود اوضاع محله قسمتی از کار به مردم سپرده شود، مردم از عهده آن برمی‌آیند.
	دانش پور و همکاران (۱۳۹۶)،	S13	- عملکرد مسئولان در قبال وعده‌های که می‌دهند، بر میزان مشارکت مردم تأثیر دارد.
	ابراهیم زاده و همکاران(۱۳۹۶)،	S14	- پایبندی مدیران و مسئولان شهری به وظایفشان و میزان تمایل ساکنان برای مشارکت ارتباط دارد.
	سید برنجی و همکاران (۱۴۰۰)	S38	- سازمان‌ها و نهادهای دولتی و شهری مانند شهرداری به تصمیمات خود در اجرای طرح‌های توسعه در محله عمل می‌کنند.
		S39	- حرف و عمل مسئولان و مدیران شهر آنها در باب بهبود اوضاع محله به هم نزدیک است
اعتماد اهالی به سازمان‌های دولتی	ابوذری و زیاری (۱۳۹۸)،	S15	- نهادهای مردمی مرتبط با مدیریت محله مثل شورای محله در ترغیب اهالی برای مشارکت نقش مثبت دارند.
	اسماعیل پور و همکاران(۱۳۹۷)	S16	شفاف سازی عملکرد و اختیارات نهادهای محلی موجب مشارکت مؤثر ساکنان می‌شود
		S40	- عملکرد کنونی شورای محله بر تمایل اهالی برای مشارکت مؤثر تأثیر مثبت گذاشته است.
		S41	- نهادهای محلی به وظایف خود در رابطه با مدیریت محله عمل می‌کنند.
احساس تقاضا	ویسی و مرادی (۱۳۹۹)،	S7	- اهالی قدیمی‌تر محله، نسبت به حل مسائل محله از طریق مشارکت، خود را حساس‌تر و مسئول‌تر می‌بینند.
	ابراهیمی و نژادغی(۱۳۹۷)،	S8	-اینکه محله برای اهالی دوست‌داشتنی باشد یا نه، بر تصمیم آنها برای مشارکت در بهبود اوضاع محله تأثیر دارد.
	اسماعیل پور و همکاران(۱۳۹۷)،	S28	-به زندگی در این محله علاقه مند هستیم.
	همکاران(۱۳۹۷)،	S29	-اینجا یکی از محلات خوش نام شهر مشهد است.
	جندقی و همکاران (۱۳۹۹)	S30	-اگر مجبور شوم، از محله نقل مکان کنم، دلم برای محله تنگ خواهد شد.
		S31	-از اینکه میان اهالی این محله ساکن هستم، احساس خوبی دارم.
		S9	-اهالی با توجه به آشنابودن و رفت‌وآمدها با همسایگان بیشتر در امور محله مشارکت می‌کنند.
تعاملات اجتماعی	نجفی نهر و موسوی (۱۳۹۶)	S10	-آن دسته از اهالی که بیشتر در مراسم جمعی محله شرکت می‌کنند، در امور محله هم بیشتر مشارکت دارند.
		S32	-اینجا اهالی همدیگر را می‌شناسند.

- اهالی محله هنگام خرید، برگزاری مراسمی جمعی و ... باهم در سطح محله دیدار و گفتگو می‌کنند.	S33		
- مردم تمایل دارند، در مراسمی (مذهبی یا غیرمذهبی) شرکت کنند که از سوی همسایگان برگزار می‌شود.	S34		
علاقه‌مندم در زمینه توسعه امکانات محله مانند اجرای طرح‌های شهری به صورت خودیاری مالی همکاری کنم.	S19	(2020) Li	تمایل به مشارکت اجتماعی
- با توجه به سابقه شرکت در کارهای گروهی در محله/محیط کار و ...، خودم را مستعد انجام یک کار گروهی می‌دانم.	S20		
- در صورت برگزاری جلسات مشورتی و هم‌اندیشی مربوط به طرح بازآفرینی محله تمایل دارم، در آنها شرکت کنم؟	S21		
- توانایی دارم که به عنوان نماینده ساکنان محله و رابط مردم با نهادها و سازمان‌های محلی برای حل مشکلات محله فعالیت کنم.	S22		
اگر جلساتی برای بهبود اوضاع محله مشارکت تشکیل شود، علاقه‌مندم که برای ارائه راه‌حل، عضویت فعال داشته باشم.	S23		
- اجرای کامل و به موقع هر اقدام علمی برای بهبود شرایط زندگی در محله، به مشارکت مردم در جریان کار وابسته است.	S17	-	تاثیر مشارکت بر موفقیت در بازآفرینی
بازآفرینی متکی بر حمایت و مشارکت مردم را از بازآفرینی موفق‌تر می‌دانم که فقط از سوی دولت انجام شود.	S18		

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر مشهد به ۷ حوزه تقسیم (شکل ۲) که قلعه و کیل آباد در حوزه جنوب غربی واقع شده است. محلات قلعه و کیل آباد و جاهدشهر در ناحیه ۱ منطقه ۱۳ مشهد هستند. محله قلعه و کیل آباد با مساحت ۵۲ هکتار با جمعیت ۳۷۸۱ نفر یکی از مناطق بسیار قدیمی کلان‌شهر مشهد است. قلعه و کیل آباد نسبت به محله جاهدشهر (با جمعیت ۱۲۷۰ نفر و مساحت ۲۱ هکتار) پرجمعیت‌تر و بزرگ‌تر است. قلعه و کیل آباد به همراه اراضی محدوده پایانه قطار شهری به استناد مصوبه شوراب عالی معماری و شهرسازی در دی‌ماه ۱۳۸۶ به عنوان بافتی فرسوده در شهر مشهد معرفی شده است (فرهادیان و همکاران، ۱۳۹۳: ۶-۵). این بافت ناکارآمد روستابنیان، با قرارگیری میان نمایشگاه بین‌المللی، کوهستان پارک شادی، مجموعه سوارکاری ارشاد، پارک جنگلی و کیل آباد و دوربرگردان قطار شهری و همچنین هم‌جواری با یکی از شریان‌های اصلی شهر (بلوار و کیل آباد) جایگاه ارزشمندی دارد. ضمن آنکه این منطقه در کنار مفصل ارتباطی مشهد به بیلاق‌های طرقله و شان‌دیز و نیز دره‌های سرسبز رشته‌کوه بینالود قرار دارد که توجه ویژه به این مکان استراتژیک را دوچندان می‌کند (مهندسین مشاور نقش پیراوش، ۱۳۷۸: ۱۰۵-۱۰۰)؛ اما در مقابل، تعدد معابر و خیابان‌های خاکی فاقد آسفالت که باعث ایجاد گردوخاک برای کسبه و ساکنان، وجود کوهی در مجاورت محله که به مکانی برای تخلیه نخاله‌های ساختمانی تبدیل شده است، وضعیت بهداشتی نامناسب و وجود بیماری سالک، حاکمیت ساخت‌وسازهای نامناسب و کمبود و حتی نبود برخی خدمات شهری شرایط نامناسبی را برای زندگی و فعالیت در این محله پدید آورده است.

جمعیت قلعه و کیل آباد در سال ۱۳۷۵، معادل ۹۹۵ نفر بوده و با گذشت زمان و توسعه شهر و به‌دنبال آن رشد جمعیت، جمعیت آن در سال ۱۳۹۰ به ۴۲۲۰ نفر در سال ۱۳۹۰ رسیده است؛ اما طبق داده‌های مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ جمعیت نسبت به دوره قبل کاهش یافته و به ۳۷۸۱ نفر رسیده است.

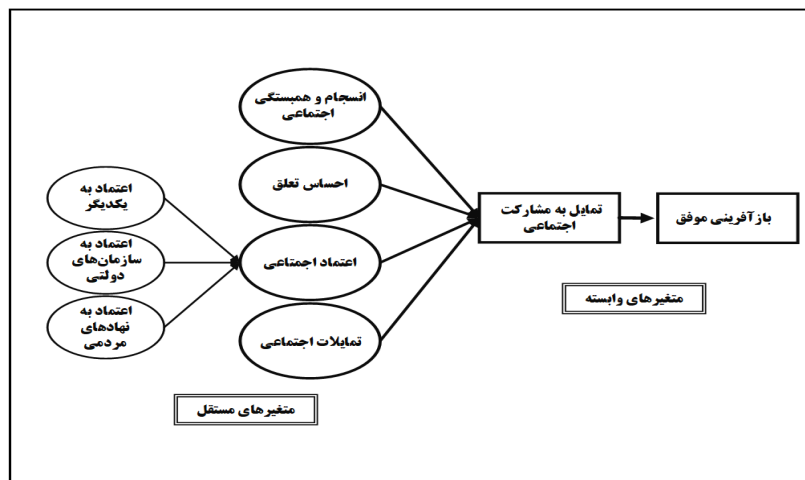

شکل (۲) معرفی محدوده پژوهش

Figure (2) Introduction of the case study

تجزیه و تحلیل و یافته‌های پژوهش

گام اول، مدل‌سازی ساختاری تفسیری: با اتکا به نتایج بررسی مبانی نظری، پیشینه پژوهش و مصاحبه با تمامی ۸ عضو دفتر تسهیل‌گری شامل مدیران محلی و کارشناسان دفتر تسهیل‌گری، مدل ساختاری تفسیری تمایل به مشارکت در بازآفرینی محله ترسیم شد. در این مدل متغیرهای مستقل (برون‌زا) از متغیرهای وابسته (درون‌زا) متمایز و سؤال‌های مربوط به متغیرهای مستقل به‌عنوان متغیرهای مشاهده‌پذیر شناخته شدند (شکل ۳).

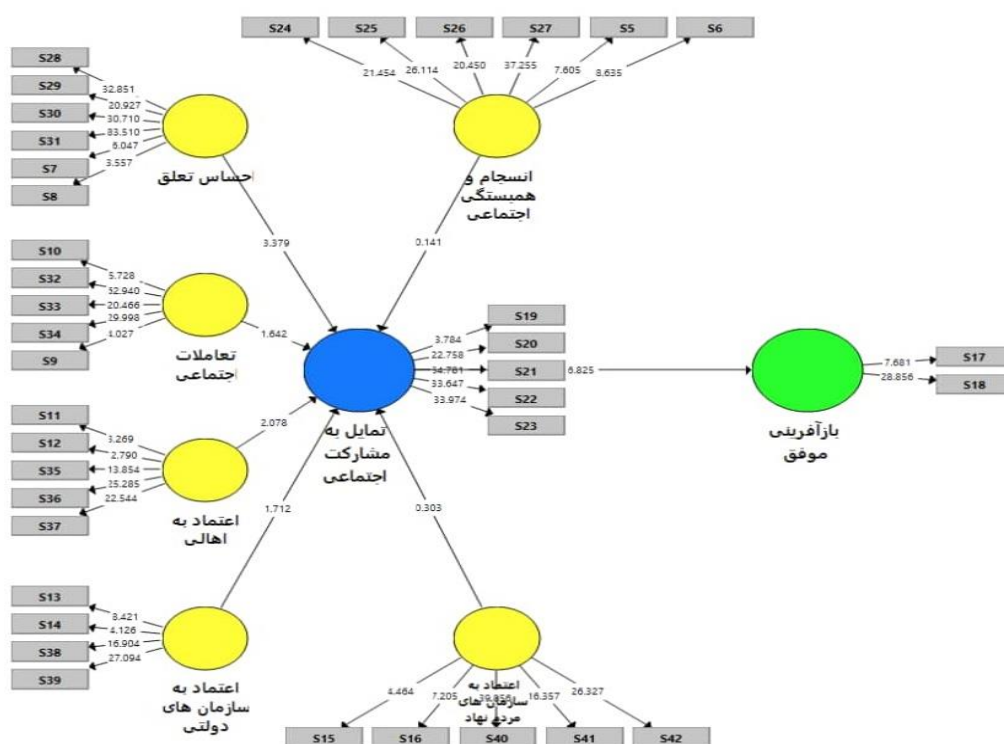

شکل (۳) مدل ساختاری تفسیری عوامل مؤثر بر تمایل مردم به مشارکت در بازآفرینی محله قلعه وکیل آباد مشهد

Figure (3) Interpretive structural model of factors affecting people's willingness to participate in the regeneration of the ghalah VakilAbad neighborhood in Mashhad

گام دوم، ارزیابی و برازش مدل اندازه‌گیری: این امر خود به دو روش کلی انجام می‌شود: الف) بررسی پایایی شاخص‌های مدل؛ ب) بررسی روایی شاخص‌ها. پایایی شاخص‌ها نیز خود به سه طریق محاسبه ضرایب بارهای عاملی، ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی صورت می‌گیرد و روایی آنها نیز با معیار AVE و فورنل-لانکر انجام شده است.

الف-۱. پایایی براساس محاسبه ضرایب بارهای عاملی: بار عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شود. اگر مقدار حاصل، برابر یا بیشتر از مقدار $0/4$ باشد، به این معناست که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر است؛ در نتیجه پایایی درباره آن سازه پذیرفتنی است. مقادیر این ضرایب در نرم‌افزار PLS از طریق اجرای دستور pls Algorithm محاسبه می‌شود. از آنجا که همه بارهای عاملی اقلام در مدل، بیش از مقدار $0/4$ به دست آمده است، گفته می‌شود، پایایی شاخص‌ها درباره هر سازه قابل‌اعتماد است (شکل ۴).

شکل (۴) معرف مقادیر ضرایب بارهای عاملی مدل ساختاری روابط میان متغیرهای مؤثر بر مشارکت مردم در بازآفرینی محله قلعه وکیل‌آباد مشهد

Figure (4) Coefficients of factor loadings of the structural model of relationships between variables affecting people's participation in Regeneration of ghalah VakilAbad neighborhood in Mashhad

الف ۲- پایایی براساس محاسبه آلفای کرونباخ (پایایی درونی): مقدار آلفای کرونباخ نشان‌دهنده میزان سازگاری درونی متغیرهای پژوهش است و اگر میزان آن برای همه متغیرهای پژوهش بیشتر از $0/7$ باشد، به منزله آن است که میزان همبستگی بین هر متغیر با شاخص‌ها یا گویه‌های آن پذیرفتنی است. میانگین پایایی درونی به دست آمده برای تمام متغیرها $0/833$ است.

الف - ۳. محاسبه پایایی به روش ترکیبی: برتری محاسبه و برازش پایایی مدل به روش ترکیبی نسبت به آلفای کرونباخ در این است که پایایی سازه‌ها نه به صورت مطلق، بلکه با توجه به همبستگی سازه‌هایشان با یکدیگر محاسبه می‌شود. به علاوه، «در محاسبه ضریب آلفای کرونباخ درباره هر سازه، تمامی شاخص‌ها با اهمیت مساوی در محاسبات وارد می‌شوند؛ در حالی که برای محاسبه پایایی ترکیبی، شاخص‌ها با بار عاملی بیشتر، اهمیت زیادتری دارند (اسماعیل پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۴). در جدول (۳) مقدار پایایی ترکیبی محاسبه شده برای هر سازه در این پژوهش بیش از ۰/۷ است که نشان از پایایی درونی مناسب (پایایی با در نظر گرفتن اهمیت هر شاخص برای سنجش همبستگی بین سازه‌ها) برای مدل‌های اندازه‌گیری دارد.

جدول (۳) مقادیر پایایی ترکیبی متغیرهای پژوهش

Table (3) Composite reliability values of research variables

متغیرها	پایایی ترکیبی
انسجام و همبستگی اجتماعی	۰/۹۲۱
احساس تعلق	۰/۹۰۳
تعاملات اجتماعی	۰/۸۸۵
اعتماد به اهالی	۰/۸۲۰
اعتماد به سازمان‌های دولتی	۰/۸۴۳
اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد	۰/۸۷۸
تمایل به مشارکت اجتماعی	۰/۹۱۳
بازآفرینی موفق	۰/۸۳۰

ب- بررسی روایی شاخص‌ها: این محاسبه نیز به دو طریق انجام می‌شود: معیار AVE و فورنل-لانکر (56) (Barclay et al., 1995).

ب-۱. روایی همگرا (AVE): نشان‌دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است. درباره AVE، مقدار بحرانی، عدد ۰/۵ است؛ یعنی اگر مقدار AVE بیشتر از ۰/۵ باشد، روایی همگرا پذیرفتنی است (Rehman Khan, 2021: 307) و روایی و پایایی مدل پژوهش تأیید می‌شود؛ همان‌طور که جدول (۳) نشان‌دهنده آن است، روایی همگرای مدل پژوهش درباره تمام شاخص‌ها بیش از ۰/۵ است.

جدول (۴) مقادیر روایی همگرای متغیرهای پژوهش

Table (4) Convergence validity values of research variables

متغیرها	روایی همگرا (AVE)
انسجام و همبستگی اجتماعی	۰/۶۶۳
احساس تعلق	۰/۶۱۷
تعاملات اجتماعی	۰/۶۱۲
اعتماد به اهالی	۰/۵۹۱
اعتماد به سازمان‌های دولتی	۰/۵۷۷
اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد	۰/۵۹۶
تمایل به مشارکت اجتماعی	۰/۶۸۵
بازآفرینی موفق	۰/۷۱۰

ب-۲. معیار فونل-لانکر: برای سنجش روایی در سطح سازه با این معیار، از دو جدول همبستگی متغیرهای پنهان (latent variable correlation) و متوسط واریانس استخراج شده (AVE) از خروجی الگوریتم pls استفاده می‌شود. از ستون متوسط واریانس استخراج شده (AVE) جذر گرفته و به جای مقادیر قطر اصلی جدول همبستگی متغیرهای پنهان قرار داده می‌شود. چنانچه مقادیر قطر از سایر متغیرهای مدل بیشتر باشد، روایی تشخیصی در سطح سازه تأیید می‌شود (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۶: ۶۵)؛ همان‌طور که در جدول (۵) مشاهده می‌شود، تمام اعداد موجود در قطر از سایر متغیرهای پنهان موجود در مدل بیشتر است؛ بنابراین روایی تشخیصی در سطح سازه تأیید می‌شود.

جدول (۵) جدول روایی تشخیصی متغیرهای پژوهش در سطح سازه با معیار فونل-لانکر

Table (5) Dissriminant validity table of research variables at construct level with Fornell-Larker criterion

متغیرها	احساس تعلق	اعتماد به اهالی	اعتماد به سازمان‌های دولتی	اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد	انسجام و همبستگی	بازآفرینی موفق	تعاملات اجتماعی	تمایل به مشارکت
احساس تعلق	۰/۹۱۴	۰/۸۸۱	۰/۸۴۳	۰/۸۴۴	۰/۸۷۱	۰/۶۹۰	۰/۹۰۳	۰/۸۸۷
اعتماد به اهالی	۰/۸۸۱	۰/۸۸۵	۰/۸۳۷	۰/۸۷۶	۰/۸۴۱	۰/۶۵۴	۰/۸۷۵	۰/۸۴۴
اعتماد به سازمان‌های دولتی	۰/۸۴۳	۰/۸۳۷	۰/۸۹۲	۰/۸۸۴	۰/۷۲۵	۰/۷۱۳	۰/۷۹۳	۰/۷۱۵
اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد	۰/۸۴۴	۰/۸۷۶	۰/۸۸۴	۰/۸۸۶	۰/۸۵۳	۰/۷۰۶	۰/۸۶۸	۰/۷۶۶
انسجام و همبستگی	۰/۸۷۱	۰/۸۴۱	۰/۷۲۵	۰/۸۵۳	۰/۸۷۹	۰/۷۰۶	۰/۸۷۲	۰/۸۱۵
بازآفرینی موفق	۰/۶۹۰	۰/۶۵۴	۰/۷۱۳	۰/۷۰۶	۰/۷۰۶	۰/۷۷۲	۰/۷۴۹	۰/۶۵۱
تعاملات اجتماعی	۰/۹۰۳	۰/۸۸۹	۰/۷۹۳	۰/۸۶۸	۰/۸۷۲	۰/۷۴۹	۰/۹۲۷	۰/۸۶۲
تمایل به مشارکت	۰/۸۸۷	۰/۸۴۴	۰/۷۱۵	۰/۷۶۶	۰/۸۱۶	۰/۶۵۲	۰/۸۶۲	۰/۸۹۲

گام سوم، برازش مدل ساختاری: این بخش مدل ساختاری، برخلاف مدل‌های اندازه‌گیری، به شاخص‌ها (متغیرهای آشکار) کاری ندارد و تنها متغیرهای پنهان همراه با روابط میان آنها بررسی می‌شود. برای بررسی برازش

Q^2

مدل ساختاری در روش PLS از چهار معیار ضرایب معناداری T (مقادیر T-Values)، R Squares، Stone-Geisser Criterion) و شاخص اشتراک استفاده می‌شود:

الف- ضرایب معناداری T (T-Values): پس از ایجاد مدل بیرونی، مرحله بعدی، بررسی فرضیه‌های پیشنهادی است (Rehman Khan, 2021: 309). ابتدایی‌ترین معیار برای سنجش رابطه بین سازه‌ها در مدل معادلات ساختاری، ضرایب معناداری T است که با استفاده از دستور تکنیک بوت استرپ^۱ در نرم‌افزار PLS دیده می‌شود. نتایج این تکنیک همانند آزمون T تفسیر می‌شوند. مقادیر T بزرگ‌تر از ۱/۶۴ سطح اطمینان ۹۰ درصد، بزرگ‌تر از ۱/۹۶ سطح اطمینان ۹۵ درصد و بزرگ‌تر از ۲/۵۶ سطح اطمینان ۹۹ درصد را نشان می‌دهد (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۶: ۱۳۶). نتایج اجرای مدل در جدول (۷) نمایش داده شده است. براساس ارقام به دست آمده برای T (جدول ۶)، در محله قلعه

1. Bootstrapping

وکیل آباد به ترتیب احساس تعلق، اعتماد به اهالی، تعاملات اجتماعی، اعتماد به سازمان‌های دولتی، اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد و انسجام و همبستگی بیشترین نقش را بر تمایل مشارکت اجتماعی ساکنان برای دستیابی به بازآفرینی دارد. به علاوه، مقدار T در سطح اطمینان ۹۹ درصد معادل ۶/۸۲۵ به دست آمده است؛ یعنی اهالی مشارکت اجتماعی مردم را اصلی اساسی در موفقیت بازآفرینی محله می‌دانند.

جدول (۶) ضرایب معناداری (T) مربوط به متغیرهای پژوهش

Table (6) Significant coefficients (T) related to research variables

متغیرها	T Statistics (O/STDEV)	سطح اطمینان
احساس تعلق -> تمایل به مشارکت اجتماعی	۳/۳۷۹	۹۹ درصد
اعتماد به اهالی -> تمایل به مشارکت اجتماعی	۲/۰۷۸	۹۰ درصد
اعتماد به سازمان‌های دولتی -> تمایل به مشارکت اجتماعی	۱/۷۱۲	۹۰ درصد
اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد -> تمایل به مشارکت اجتماعی	۰/۳۰۵	۹۰ درصد
انسجام و همبستگی -> تمایل به مشارکت اجتماعی	۰/۱۴۱	۹۰ درصد
تعاملات اجتماعی -> تمایل به مشارکت اجتماعی	۱/۶۴۲	۹۰ درصد
تمایل به مشارکت اجتماعی -> بازآفرینی موفق	۶/۸۲۵	۹۹ درصد

ب- معیار R Squares: این معیار برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل‌سازی معادلات ساختاری به کار می‌رود و نشان از تأثیری دارد که متغیری برون‌زا بر متغیر درون‌زای دیگر می‌گذارد. این معیار، ارتباط بین مقدار واریانس شرح داده‌شده یک متغیر پنهان را با مقدار کل واریانس می‌سنجد. معیار R تنها برای متغیرهای وابسته مدل محاسبه می‌شود و درباره متغیرهای مستقل مقدار این معیار صفر است. هاپر و همکاران (۲۰۱۱) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R معرفی می‌کنند و هرچه مقدار R مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل دارد (Hair et al., 2011: 147). مقادیر اعداد بیش از ۰/۳۳ در جدول (۷) نشان از این دارد که برازش مدل پژوهش متوسط به بالا است.

جدول (۷) نتایج R Squares مربوط به متغیرهای پژوهش

Table (7) The results of R Squares related to research variables

	R-square
بازآفرینی موفق	۰/۴۲۵
تمایل به مشارکت در بازآفرینی	۰/۸۲۶

ج- معیار Q2 (Stone-Geisser Critetion): این معیار، قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌کند. مدل‌هایی که دارای برازش ساختاری مقبول هستند، باید قابلیت پیش‌بینی شاخص‌های مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل را داشته باشند؛ یعنی اگر در یک مدل، روابط بین سازه‌ها به درستی تعریف شده باشد، سازه‌ها قادر خواهند بود، تأثیر کافی بر شاخص‌های یکدیگر بگذارند و فرضیه‌ها از این راه به درستی تأیید شوند. مقدار Q^2 باید درباره تمامی سازه‌های درون‌زای مدل محاسبه و نتیجه آن در قسمت تفسیر مدل بیان شود. اگر مقدار Q^2 درباره یک سازه درون‌زا نزدیک به ۰/۰۲ باشد، حاکی از این است که مدل قدرت پیش‌بینی ضعیفی در قبال شاخص‌های آن سازه دارد و اگر نزدیک به

۰/۱۵ باشد، قدرت متوسط و اگر نزدیک یا بیشتر از ۰/۳۵ باشد، قدرت پیش‌بینی مدل زیاد است؛ همان‌طور که جدول (۸) نشان می‌دهد، مقدار Q^2 درباره تمامی متغیرهای درون‌زا بیشتر از ۰/۱۵ و نزدیک به ۰/۳۵ است که نشان از پیش‌بینی به نسبت قوی مدل در خصوص متغیرهای خود دارد و برازش مدل ساختاری پژوهش بار دیگر تأیید می‌شود.

جدول (۸) نتایج مقدار Q^2 مربوط به متغیرهای پژوهش

Table (8) Quantitative results Q^2 related to research variables

متغیرها	SSO	SSE	$Q^2 (=1-SSE/SSO)$
احساس تعلق	۴۲۰/۰۰۰	۴۲۰/۰۰۰	
اعتماد به اهالی	۳۵۰/۰۰۰	۳۵۰/۰۰۰	
اعتماد به سازمان‌های دولتی	۲۸۰/۰۰۰	۲۸۰/۰۰۰	
اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد	۳۵۰/۰۰۰	۳۵۰/۰۰۰	
انسجام و همبستگی	۴۲۰/۰۰۰	۴۲۰/۰۰۰	
بازآفرینی موفق	۱۴۰/۰۰۰	۱۰۰/۱۷۶	۰,۲۸۴
تعاملات اجتماعی	۳۵۰/۰۰۰	۳۵۰/۰۰۰	
تمایل به مشارکت اجتماعی	۳۵۰/۰۰۰	۱۶۹/۵۶۵	۰,۵۱۵

معیار شاخص اشتراک (Construct Crossvalidated Commuality): براساس نظر گارسون، این معیار در مدل PLS-SEM متغیرهای درون‌زا یا همان متغیر وابسته را تحت بررسی دقیق پیش‌بینی می‌کند (Garson, 2016: 121). اگر مقدار Q^2 بزرگ‌تر از صفر به دست آید، به این معنی است که مدل ساختاری تفسیری پژوهش (شکل ۳) توانایی پیش‌بینی متغیرهای مشاهده‌پذیر یا همان متغیرهای مستقل را در مدل پژوهش از طریق مقادیر متغیر پنهان متناظرشان داراست. به این ترتیب، مقادیر مثبت به دست آمده برای این شاخص نشان‌دهنده کیفیت مناسب مدل اندازه‌گیری است (جدول ۹). به عبارت دیگر، بنا بر مدل ساختاری تفسیری ترسیم‌شده (شکل ۳)، اعتماد اهالی به یکدیگر و به سازمان‌های دولتی و نهاد‌های مردمی، اعتماد اجتماعی را پدید می‌آورد. اعتماد اجتماعی، در کنار انسجام و همبستگی اجتماعی، احساس تعلق و تعاملات اجتماعی زمینه‌ساز افزایش تمایل به مشارکت اهالی محله قلعه و کیل آباد خواهد بود که در روندی خطی این افزایش تمایل به مشارکت، زمینه موفقیت طرح‌های بازآفرینی را در محله فراهم خواهد کرد.

جدول (۹) نتایج شاخص اشتراک

Table (9) communality index results

متغیرها	$Q^2 (=1-SSE/SSO)$
احساس تعلق	۰/۴۶۹
اعتماد به اهالی	۰/۲۸۱
اعتماد به سازمان‌های دولتی	۰/۳۱۲
اعتماد به سازمان‌های مردم‌نهاد	۰/۳۹۰
انسجام و همبستگی	۰/۵۱۳
بازآفرینی موفق	۰/۱۷۱
تعاملات اجتماعی	۰/۳۸۷
تمایل به مشارکت اجتماعی	۰/۵۲۸

گام چهارم-آزمون کلی مدل معادلات ساختاری: اعتباربخشی، از خروجی SmartPLS ممکن نیست؛ اما مکمل آن است. شاخص نیکویی برازش (GOF^1) هر دو مدل اندازه‌گیری و ساختاری را مدنظر قرار می‌دهد و به‌عنوان معیاری برای سنجش عملکرد کلی مدل به کار می‌رود. GOF توسط SmartPLS خروجی نمی‌شود؛ اما باید به‌صورت دستی محاسبه شود. GOF میانگین هندسی میانگین اشتراک برای مدل بیرونی و میانگین R -square برای مدل درونی است؛ یعنی خوب بودن برازش برابر است با جذر $communality$ ضربدر مربع $GOF.R$ از ۰ تا ۱ متفاوت خواهد بود (Garson, 2016: 72). GOF طبق فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$GOF = \sqrt{Communality \times R^2}$$

$$GOF = \sqrt{0.349 \times 0.625} = \sqrt{0.218125} = 0.4670$$

جدول (۱۰) نتایج R -square و $Communality$

Table (10) R-square and communality results

متغیرها	R-square	Communality
بازآفرینی موفق	۰/۴۲۴	۰/۱۷۱
تمایل به مشارکت اجتماعی	۰/۸۲۶	۰/۵۲۸
میانگین	۰/۶۲۵	۰/۳۴۹

وتزلس و همکاران (2009) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به‌ترتیب برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی کرده‌اند. معیار GOF این پژوهش برابر ۰/۴۶۷ است که نشان از برازش کلی قوی مدل دارد (محسنین و اسفیدانی، ۱۳۹۶: ۷۳).

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، از روش معادلات ساختاری برای شناسایی و تحلیل روابط علی میان عوامل انگیزشی اصلی شامل اعتماد اجتماعی، انسجام و همبستگی اجتماعی، احساس تعلق و تعاملات اجتماعی و عامل تمایل به مشارکت اجتماعی مردم برای بازآفرینی محله قلعه وکیل آباد و نیز پیش‌بینی تأثیر مشارکت بر موفقیت در اجرای طرح بازآفرینی این محله استفاده شده است. برای ارزیابی و برازش مدل تفسیری و ساختاری ارائه‌شده در این پژوهش از روش‌های محاسبه مقدار ضریب بار عاملی، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی و برای بررسی میزان پایایی مدل از معیار AVE و فورنل-لانکر و برای بررسی روایی شاخص‌ها استفاده شد که مقادیر به‌دست‌آمده همگی نشان از روایی و پایایی مناسب مدل داشت.

چارچوب مطالعه ما شامل ۶ متغیر پنهان و ۴۲ متغیر مشاهده‌شده شامل احساس تعلق (با S7, S8, S29, S30, S31, S15, S16)، تمایل به مشارکت (S19, S20, S21, S22, S23)، اعتماد اجتماعی شامل: اعتماد به نهادهای مردمی (S15, S16, S40, S41)، اعتماد اهالی به یکدیگر (S11, S12, S35, S36, S37)، اعتماد به سازمان‌های دولتی (S15, S16, S40, S41)، انسجام و همبستگی اجتماعی (S24, S25, S26, S27, S5, S6)، تعاملات اجتماعی (S9, S10, S32, S33, S34) و تأثیر مشارکت اجتماعی را بر موفقیت در بازآفرینی (S17, S18) بررسی کرده است.

براساس نتایج حاصل از آزمون مدل ساختاری - تفسیری پژوهش (شکل ۳)، مقدار برازش (GOF) بیش از ۰/۳۶ به دست آمد که گویای آن است که مدل ترسیم‌شده برای روابط بین عوامل مؤثر بر تمایل به مشارکت در بازآفرینی و نیز تأثیر مشارکت بر موفقیت در اجرای طرح بازآفرینی برای محله قلعه وکیل آباد به صورت مناسب تدوین و ترسیم شده است.

براساس داده‌های مندرج در جدول (۶)، از میان ۶ متغیر مؤثر بر افزایش تمایل به مشارکت اهالی در محله قلعه وکیل آباد، نقش متغیر احساس تعلق به محله برجسته‌تر از سایر متغیرهاست و بیشترین تأثیر را بر تمایل اهالی به مشارکت دارد (T value = 3.37). به علاوه، به ترتیب تأثیر متغیرهای اعتماد به اهالی (Tvalue=2.07)، اعتماد به سازمان‌های دولتی (T value = 1.71) تعاملات اجتماعی (Tvalue=1.64) و درنهایت انسجام اجتماعی (T value=1.64) با سطح اطمینان ۹۰ درصد به بالا تأیید شد که با یافته‌های لیا و همکاران (2020)، اسماعیل‌پور و همکاران (۱۳۹۷) و ایزدفر و همکاران (۱۳۹۹) مطابقت دارد؛ همچنین مقدار T در سطح اطمینان ۹۹ درصد معادل ۶/۸۲۵ به دست آمده است و بدین معناست که اهالی، مشارکت اجتماعی مردم را اصلی اساسی در موفقیت بازآفرینی محله خود می‌دانند؛ بنابراین همان‌گونه که آریانا و همکاران (۱۳۹۹)، ویسی^۱ و همکاران (۱۳۹۹)، نژاد ابراهیمی و نژادغی (۱۳۹۷) و کورکماز و بالابان (2020) هم ذکر کرده‌اند، مشارکت مردمی اصل کلیدی در موفقیت طرح‌ها و پروژه‌های بازآفرینی است.

به این ترتیب، از یک سو، برای افزایش تمایل به مشارکت اهالی در محله لازم است از احساس تعلق، همبستگی و انسجام، اعتماد و تعاملات اجتماعی مردم کمک گرفت و از سوی دیگر، از روش‌های مختلف برای افزایش برانگیزش هر یک از این متغیرها اقدام کرد؛ همچنین برای بهبود تعامل و ایجاد انگیزه در شهروندان، تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران باید از یک سو، جامعه مدنی را به مشارکت در بازآفرینی تشویق و بستر آن را به طرق مختلف اعم از آموزش و اطلاع‌رسانی، ایجاد بستر قانونی لازم، ایجاد انگیزه و ... فراهم کرده و از سوی دیگر، موانع حقوقی و اجرایی مشارکت اجتماعی را یک به یک برطرف کنند.

این پژوهش، پیشنهاد می‌کند، تهیه هرگونه طرح یا پروژه بازآفرینی شهری برای این محله مبتنی بر رویکرد بازآفرینی اجتماع‌محور باشد که در آن طراحی و سازمان‌دهی مکانیسم مشارکت مردم به صورت گسترده، اصلی اساسی باشد.

منابع و مأخذ:

- آریانا، اندیشه، کاظمیان، غلامرضا و محمدی، محمود (۱۳۹۹). مدل مدیریت تعارض ذی‌نفعان بارآفرینی شهری در ایران، مطالعه موردی: محله همت‌آباد اصفهان. فصلنامه مطالعات شهری، شماره ۳۵، تابستان، صص ۱۱۷-۱۳۲.
- ابراهیم‌زاده، حسین، اشتری مهرجردی، اباذر و حاجی‌زاده، فاضل (۱۳۹۶). تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی در سامان‌دهی بافت‌های فرسوده شهری مطالعه موردی: منطقه ۳ شهر زاهدان. برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، صص ۹۷-۱۳۷، (۳۲)۹.

- ابوذری، پاتنه آ و زیاری، یوسفعلی (۱۳۹۸). تحلیل نقش سرمایه اجتماعی بر مشارکت پذیری در طرح‌های سامان‌دهی بافت‌های فرسوده با رویکرد بازآفرینی شهری، مورد مطالعه: منطقه ۱۲ شهر تهران. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال ۹، شماره ۳، صص ۳۴۹-۳۳۵.
- انصاری، منوچهر، اشرفی، شیدا و جبلی، هدی (۱۳۹۵). بررسی تأثیر سرمایه انسانی بر نوآوری سبز. مجله مدیریت صنعتی دانشگاه تهران، دوره ۸، شماره ۱، صص ۱۶۲-۱۴۱.
- اسمعیل پور، نجم (۱۳۹۰). رابطه ساختار محله‌بندی بافت قدیم شهر یزد و مشارکت اهالی برای تأمین خدمات شهری - مورد نمونه: محله دولت‌آباد. شهر و معماری بومی، شماره ۱، صص ۳۸-۱۹.
- اسمعیل پور، نجم، محمودی، وحید و اسماعیل پور، فاطمه (۱۳۹۷). بررسی وضعیت ظرفیت‌سازی اجتماعی در محلات شهری و رابطه آن با مشارکت در بازآفرینی بافت‌های فرسوده - نمونه موردی: محله فهادان یزد. فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، سال سوم، شماره ۵، صص ۱۸۱-۱۴۳.
- اسماعیل پور، فاطمه، سرایی، محمدحسین و اسماعیل پور، نجم (۱۴۰۰). تبیین نقش منزلت اجتماعی محله در گرایش به بازآفرینی آن با کاربست مدل معادلات ساختاری (نمونه مورد مطالعه: بافت میانی شهر اراک). فصلنامه مطالعات شهری، دوره ۱۰، شماره ۳۸، صص ۳۰-۱۷.
- اسماعیل‌زاده، حسن، صالح پور، شمسی و اسماعیل‌زاده، یعقوب (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر مشارکت در سامان‌دهی بافت‌های فرسوده شهری (مطالعه موردی: محدوده دولتخواه جنوبی). فصلنامه علمی - پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران، ۱۲(۴۳)، صص ۱۴۱-۱۲۷.
- ایزدفر، نجمه و ایزدفر، الهام (۱۴۰۰). تدوین مدل مفهومی تحقق بازآفرینی پایدار شهری از منظر آینده پژوهی. فصلنامه سیاست‌گذاری محیط شهری، سال اول، شماره ۱، صص ۴۴-۲۷.
- ایزدفر، نجمه، رضائی، محمدرضا و محمدی، حمید (۱۳۹۹). ارزیابی بافت‌های ناکارآمد شهری براساس رویکرد بازآفرینی پایدار مطالعه موردی: بافت ناکارآمد شهر یزد. پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره ۸، شماره ۲، صص ۳۴۵-۳۲۷.
- بحرینی، سید حسین، ایزدی، محمد سعید و مفیدی، مهرانوش (۱۳۹۲). رویکردها و سیاست‌های نوسازی شهری (از بازسازی تا بازآفرینی شهری پایدار). فصلنامه مطالعات شهری، سال سوم، شماره ۹، صص ۳۰-۱۷.
- پاکرو، نازلی و ستارزاده، داریوش (۱۴۰۱). بررسی مؤلفه‌های مؤثر در چالش‌های نهادی مشارکت شهروندی در بازآفرینی پایدار شهر - مطالعه موردی: شهر تبریز، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال ۲۲، شماره ۶۵، صص ۱۰۱-۷۹.
- حاجی علی اکبری، کاوه (۱۳۹۰). مرور تجارب دوساله تسهیل‌گری سازمان نوسازی شهر تهران در دفترهای محلی نوسازی. نشریه اینترنتی نوسازی، سال دوم، شماره ۳۱، صص ۱۳-۱.

حق پناه، مریم، کریمی، باقر و مهدی‌نژاد، جمال‌الدین (۱۴۰۰). تأثیرات عوامل کالبدی و اجتماعی بر بهسازی مشارکتی بافت‌های فرسوده، مورد مطالعاتی: محله نادر کاظمی شهر شیراز. معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۱۴(۳۷)، صص ۲۵۱-۲۳۹.

حکمت‌نیا، حسن (۱۳۹۷). سنجش میزان محرمیت خانه‌ها در راستای سبک زندگی اسلامی-ایرانی (مطالعه موردی: بافت قدیم و جدید شهر یزد). پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی، دوره ۶، شماره ۳، صص ۶۰۳-۵۸۵.

جعفری، مهدی، افضل‌ی، کوروش و ظهیری‌نیا، مصطفی (۱۴۰۰). تبیین عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی در بازآفرینی شهری. فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۱۲، شماره ۱، صص ۱۱۱-۱۲۲.

جندقی‌میبدی، فرشته، جعفرزاده نجار، مرتضی و کوثری، عباسعلی (۱۳۹۹). بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت مالکان و ساکنان به‌منظور تأمین مالی کاربری‌های مسکونی طرح نوسازی و بهسازی بافت پیرامون حرم مطهر امام رضا (ع). اقتصاد شهری.

دانش پور، عبدالهادی، بهزادفر، مصطفی، برک‌پور، ناصر و شرفی، مرجان (۱۳۹۶). محیط برنامه‌ریزی مشارکتی؛ ارائه مدل مفهومی برای تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی. دو فصلنامه دانشگاه هنر، شماره ۱۸، صص ۴۱-۲۳.

برنجی، کهربا، طیبیان، منوچهر و بحرینی، سید حسین (۱۴۰۰). ارزیابی تحقق‌پذیری اصول و معیارهای بازآفرینی پایدار در راستای برنامه‌ریزی و توسعه پایدار بافت تاریخی (مورد پژوهی: بافت تاریخی مرکزی شهر رشت). فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال ۱۳، شماره ۲، صص ۴۴-۲۵.

سرور، رحیم، یزدانی، رسول و عشقی چهاربرج، علی (۱۳۹۵). سنجش عوامل مؤثر بر رشد شهری با تأکید بر تغییرات کاربری اراضی با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک (مطالعه موردی: شهر تبریز). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۱(۳۶)، صص ۶۰-۳۹.

شفیعی دستجردی، مسعود (۱۳۹۱). دفاتر تسهیل‌گری نوسازی، راهکار تحقق‌پذیری طرح‌های نوسازی بافت‌های فرسوده شهری، ماهنامه فنی-نحیصی دانش نما. سال بیست‌ویکم، شماره ۲۰۳، صص ۱۰۶-۱۰۲.

صمدی، علی و جهانگیرزاده، جواد (۱۴۰۰). سنجش نقش سرمایه اجتماعی در فرایند بازآفرینی مشارکتی-مورد مطالعاتی: بررسی تطبیقی محلات مهدی‌القدم و هفت آسیاب شهر ارومیه. فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال ۱۱، شماره ۴۱، صص ۲۲-۷.

فرهادیان، حسین، امینیان، امیراحمد، علی اکبرزاده، حانیه، کوثر، فائزه، (۱۳۹۳). بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری با استفاده از مدل تحلیلی SWOT (نمونه موردی: قلعه وکیل‌آباد). ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، مشهد، صص ۱۹-۱.

قاسمی، ایرج، قاسمی سیانی، محمد و حیدری، حسین (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در نوسازی و بهسازی بافت فرسوده، فصلنامه رفاه اجتماعی. سال ۱۵، شماره ۵۹، صص ۲۸۶-۲۵۳.

- قناد، فاطمه و صرافی، مظفر (۱۳۹۸). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه محله آخوند شهر قزوین با رویکرد بازآفرینی اجتماع-محور. پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره هفتم، شماره ۲، صص ۲۳۸-۲۱۱.
- محسنین. شهریار و اسفیدانی، محمد رحیم (۱۳۹۶). معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم‌افزار smart pls آموزشی و کاربردی. نشر مهربان.
- مهندسین مشاور نقش پیراوش (۱۳۸۷). الگوی توسعه و طرح تفصیلی حوزه جنوب غرب، جلد مطالعات پیش‌نیاز تدوین الگوی توسعه. قسمت اول، جلد اول.
- نجفی نهر، نیلوفر و موسوی، میرسعید (۱۳۹۶). نقش مشارکت و تعامل اجتماعی بر ایجاد فضای عمومی شهری. همایش ملی شهر سبز با محوریت تکنولوژی و انرژی‌های پاک در عمران، معماری و شهرسازی، تبریز.
- نژاد ابراهیمی، احد و نژادغی، نسترن (۱۳۹۷). تدوین چارچوب مفهومی بازآفرینی شهری اجتماع محور مبتنی بر آموزش در بافت‌های تاریخی. مجله دانش شهرسازی، سال ۲، شماره ۳، صص ۳۴-۲۱.
- وزارت راه و شهرسازی-شرکت بازآفرینی شهری ایران (۱۳۹۷). گردآوری برخی قوانین و مقررات مرتبط با بازآفرینی، صص ۴۹۹-۱.
- ویسی، فرزاد، مرادی، اسکندر و دیواتی، آرمان (۱۳۹۹). ظرفیت بازآفرینی شهری پایدار در محله‌هایی با بافت فرسوده و غیررسمی شهری (مطالعه موردی: شهر مریوان). پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره ۸، شماره ۱، صص ۵۴-۱۱.

References

- Alpopi, C. and Manole, C. (2013). Integrated Urban Regeneration-Solution for Cities Revitalize. *Procedia Economics and Finance*, 6, 178-185.
- Amin, H. M. T. M. and Adu-Ampong, E. A. (2016). *Challenges to urban cultural heritage conservation and management in the historic centre of Sulaimaniyah, Kurdistan-Iraq*. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*.
- Barclay, D., Higgings, C., & Thompson, R. (1995). "The partial least squares (PLS) approach to casual modeling: Personal computer adoption and use as an illustration." *Journal of Technology Studies*, 2, 285-309.
- Bianchi, M. (2019). *Renewing the City through Public Participation and Cultural Activities: The Case Study of Gillet Square (A Community-Led Urban Regeneration Project, Entrepreneurial and Organizational Diversity)*. Vol. 8, Issue 1, 1-21.
- Christelle, B. and Damidavičiūtė, A. (2016). *Urban Regeneration in Rio de Janeiro Favelas during the Olympic games of 2016*. Master Thesis in Development & International Relations, Supervisor: Malayna Raftopoulos.
- Falanga R. (2020). Formulating the success of citizen participation in urban regeneration: Insights and perplexities from Lisbon. *Urban Research and Practice*, 13(5), 477-499.
- Garson, G. D. (2016). *Partial Least Squares (PLS-SEM)*. 2016 edition.
- Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed, a silver bullet. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 19(2), 139-152
- Jony, A. I. and Serradell-López, E. (2020, April). *A PLS-SEM approach in evaluating a virtual*

- teamwork model in online higher education: why and how?* In the International Research & Innovation Forum (pp. 217-232). Springer, Cham.
- Korkmaz, C. and Balaban, O. (2020). *Sustainability of urban regeneration in Turkey: Assessing the performance of the North Ankara Urban Regeneration Project*. Habitat International, 95. 102081. doi:10.1016/2019.102081
- Li, X., Zhang, F., Hui, E. C. M., & Lang, W. (2020). Collaborative workshop and community participation: A new approach to urban regeneration in China. *Cities*, 102, 102-743.
- Lu, X. (2020). *Analysis and Policy Recommendations for Public Participation in Urban Regeneration Projects in China*, IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering. doi:10.1088/1757-899X/960/3/032028.
- Miśkowiec, M. and Masierek, E. (2022). Factors and levels of community participation using the example of small-scale regeneration interventions in selected neighbourhood spaces in Polish cities. *Urban Research & Practice*, 1-25
- Rehman Khan, S. A. and Yu, Z. (2021). Assessing the eco-environmental performance: A PLS-SEM approach with practice-based view. *International Journal of Logistics Research and Applications*, 24(3), 303-321.
- Tallon, A. (2013). *Urban Regeneration in the UK*. Publish by Routledge.
- Wang, H., Zhao, Y., Gao, X., & Gao, B. (2021). Collaborative decision-making for urban regeneration: A literature review and bibliometric analysis. *Land Use Policy*, 107, 105-479.
- Zhou, T. and Zhou, Y. (2015). Fuzzy comprehensive evaluation of urban regeneration decision-making based on entropy weight method: Case study of Uuzhong Peninsula, China. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 29(6), 2661-2668. doi:10.3233/ifs-151969
- Zhou, T., Zhou, Y., & Liu, G. (2017). Key variables for decision-making on urban renewal in China: A case study of Chongqing. *Sustainability*, 9(3), 370. doi:10.3390/su9030370